

เรียนรู้จิตรกรรมล้ำค่าทั่วล้านนา
ภาพสะท้อนวิถีชีวิต แนวคิดพุทธศาสนา

จิตรกรรมล้านนา
พุทธประวัติ ทศชาติ
ชาดกนอกนิบาต

ผศ.ดร.ชาญคณิต อวารณ์

สารบัญ

1 เกริ่นนำ 8

ภูมิหลังล้านนา 8

วรรณกรรมพุทธศาสนา “เนื้อเรื่อง” 10

ของจิตรกรรมล้านนา

- พุทธประวัติ 10
- นิบาตชาดก 12
- ทศชาติชาดกและเวสสันดรชาดก 12
- ชาดกนอกนิบาต 14

2 จิตรกรรมล้านนา : คติ รูปแบบ 17

จิตรกรรมล้านนา : ตำแหน่ง ที่ตั้ง 17

- จิตรกรรมในกรุเจดีย์ 17
- จิตรกรรมในอาคารหลังคาคลุม 18
- จิตรกรรมวรรณกรรมพุทธภาพที่สร้างให้ดู 20
- จิตรกรรมบนผืนผ้า 23
- จิตรกรรมผ้าพระบฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีปู่และย่าและ 24

รูปแบบสกุลช่างจิตรกรรมในล้านนา 25

- กลุ่มงานอิทธิพลศิลปะพม่า-ไทใหญ่ 26
- จิตรกรรมบนผืนผ้าแบบพม่า 27
- ชั้นลำดับที่ เชียงคำ จ.พะเยา
- กลุ่มงานผสมผสานศิลปะพม่า-ไทใหญ่ 28
- ล้านนาและรัตนโกสินทร์
- กลุ่มงานศิลปะรัตนโกสินทร์ 30
- กลุ่มงานศิลปะสมัยใหม่ 30
- แนวลมจริงตามปริมปราคติ
- จิตรกรรม “ความกลัว-ความหวัง” 32
- เครื่องมือกำกับชีวิตคน

3 แหล่งจิตรกรรมสำคัญในล้านนา 34

จังหวัดเชียงใหม่ 34

- วัดพระสิงห์ฯ 34

- วัดป่าแดด 35
- วัดบวกรอกหลวง 38
- วัดท่าข้าม 40
- วัดปราสาท 42
- วัดเสนาหิน 44
- วัดบุญพาราณ 45
- วัดชัยมงคล 48
- วัดอุปกุด 49
- วัดสันป่าข่อย 52
- วัดชัยพระเกียรติ 54
- วัดพระธาตุดอยสุเทพฯ 56
- วัดเมืองมาง 62
- วัดทรายมูล (พม่า) 63

จังหวัดลำพูน

- วัดพระยืน 64
- วัดพระธาตุนริภูมิชัยฯ 66

จังหวัดลำปาง

- วัดพระธาตุลำปางหลวง 69
- จิตรกรรมเก่าแก่เรื่อง “พระอินทร์” และ “นางสามาวดี” ที่วิหารน้ำแต้ม 73
- ยอพระเกียรติพระเจ้าทิพย์ช้าง และพระเจ้ากาวิละ
- ประวัติผสมผสาน 76
- ความเป็นมาของพระอินทร์
- วัดนาแสง 78
- วัดแสงเมืองมา 80
- วัดนาคตหลวง 83
- วัดปงสนุกเหนือ 84
- วัดลำปางกลางตะวันออก 87
- วัดห้วยแห่น 88
- วัดบุญวาทย์วิหาร 90
- เขียนมารผจญไว้หลังพระประธาน 90
- คติท้องถิ่นลำปางเน้น “การตรัสรู้” 90

- เจ้าบุญวาทย์ฯ กับ 92
- “การสร้างความเป็นไทย”
- ในศิลปะเมืองลำปาง
- วัดไชยาทุ่งล้อม 94
- วัดช้างเผือก 95
- วัดเกาะวาลุการาม 97
- วัดอุมล่อง 99
- วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม 101
- วัดท่าแห่น 102
- วัดบ้านก่อ 105
- วัดทุ่งฝู่ง 108
- วัดพระธาตุดอยมปิง 110
- วัดช้างแต่ม 113
- วัดสบลี 115

จังหวัดพะเยา 116

- วัดหลวงราชสิรินฐาน 116
- วัดบุญยืน 119
- วัดแม่ลูก 121
- วัดเชียงหมั่น 123

จังหวัดเชียงราย 124

- วัดเจ็ดยอด 124
- โดยศาสตร์ที่ค้นากับ 126
- จิตรกรรมคาถาที่วัดเจ็ดยอด
- วัดป่าซางหลวง 130
- ยมนาถในร่างตำรวจ จับพระสงฆ์ 132

จังหวัดน่าน 133

- วัดภูมินทร์ 133
- วัดหนองบัว 138

จังหวัดแพร่ 140

- วัดด้าม้อน 140

4 เต่าเรื่อง พุทธประวัติ 142

ผ่านจิตรกรรมล้านนา

- อภิเษกสมรส เจ้าชายสุทโธณะ 142

กับพระนางสิริมหามายา	
• อัญเชิญพระโพธิสัตว์วิจิติ	143
• สุปินนิมิต	144
• ประสูติ	144
• กาลเทวิลดาบสเยี่ยมพระกุมาร	148
• อัญเชิญพราหมณ์	150
ทำนายพระกุมาร	
• พระนางมหาปชาบดีโคตมี	151
อภิบาลเจ้าชายสิทธัตถะ	
• เจ้าชายสิทธัตถะเข้าปฐมณาน	151
• สร้างปราสาท 3 ฤดู	153
• เจ้าชายสิทธัตถะประลองศร	153
• วิชาหมงคล	155
• พบเทวดาทูตทั้ง 4	156
• อารมณ์สังเวช	157
• เยี่ยมพระนางพิมพาและพระราหุล	157
• เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์	158
• เสด็จปลงพระเกศาก	159
• เสด็จกรุงราชคฤห์	160
พระเจ้าพิมพิสารเข้าเฝ้า	
• ศึกษาที่สำนักอาฬารดาบส	161
และอุททดาบสรามบุตร	
• บำเพ็ญทุกรกิริยา	161
-พิณ 4 แบบ ในจิตรกรรมล้านนา	163
• นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส	163
• ลอยถาดอธิษฐาน	164
• ทรงรับหญ้าคา	165
• มารผจญ	166
• สัตตมหาสถาน	168
• พบอุปกาศิวก	170
• ปฐมเทศนา	170
• พบยสกุลบุตร	171
• โปรดเหล่าขมิถ	172

• เหล่าขมิถออกบวช	173
• พระเจ้าพิมพิสารสร้างเวฬุวัน	174
• พระสารีบุตรบรรลอรหันต์	176
• โปรดพระประยูรญาติ	177
• พิมพาพิลาป	178
• เจ้าชายนันทะเถระรับบาตร	178
• บรรพชาพระราหุล	179
• พระเวทิตถลอบทำร้าย	180
พระพุทธร่องค์	
• ธรณีสูบพระเทวทัต	181
• นางวิสาขาถวายบุพพาราม	182
• ถวายพระเพลิงพระราชบิดา	183
• อุปสมบทภิกษุณี	183
• แสดงยมกปาฏิหาริย์	184
• เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์	185
• ปาลีไลยก์	186
• โปรดองค์สิมาล	186
• ฉันทสูกรมัททวะ	187
• เริ่มประชวร	187
• ประชวร-ปรีณิพพาน	188
• ถวายพระเพลิงพุทธสรีระ	190
• แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ	192

5 เล่าเรื่อง ทศชาติชาดก 194 ผ่านจิตรกรรมล้านนา

• เตมียชาดก	194
• มหาชนกชาดก	198
• สุวรรณสามชาดก	200
• เนมิราชชาดก	202
• มโหสถชาดก	205
• ภูริทัตตชาดก	209
• จันทกุมารชาดก	212
• มหานทรทัตตชาดก	215
• วิรุณบัณฑิตชาดก	217

6 เล่าเรื่อง เวศสันดรชาดก 221 ผ่านจิตรกรรมล้านนา

• ทศพร	221
• หิมพานต์	223
• ทานกัณฑ์	224
• วณประเวศน์	227
• ชูชก	230
• จุลพน	234
• มหาวณ	235
• กุมารบรรพ์	236
• มัทรี	239
• ลักกบรรพ์	241
• มหาราช	242
• ฉกษัตริย์	246
• นครกัณฑ์	248
-จำลองเหตุการณ์ "นครกัณฑ์"	249
พิธีขอฝนในล้านนา	

7 เล่าเรื่อง ชาดกนอกนิบาต 250 ผ่านจิตรกรรมล้านนา

• คัถณะกุมาร	250
วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน	
• ก้ากาค้า	261
วัดด้าม่อน จังหวัดแพร่	
• หงส์หิน	265
วัดทุ่งฝูง-วัดบ้านก่อ จังหวัดลำปาง	
• บัวระวงศ์หังส์อำมาตย์	271
วัดสลบตี จังหวัดลำปาง	
• สังข์ทอง	277
วัดพระสิงห์ฯ จังหวัดเชียงใหม่	
• สุวรรณหงส์	286
วัดพระสิงห์ฯ จังหวัดเชียงใหม่	
• จันทมาตชาดก	290
วัดป่าแดด จังหวัดเชียงใหม่	

วัดหนองบัว จังหวัดน่าน

ภาคผนวก 297 "ช่างแต้ม" จิตรกรในล้านนา

• นายน้อยเมตตา	298
• แจ็กเล็ง-หนานโพธา	298
• คำตาน	299
• ส่างจะเล	299
• หนานบัวผัน	299
• พระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร)	300
• ขุนพิจารณโยธา	301
• ป่วน สุวรรณสิงห์	301
• ปั่น (ปิ่น)	303
• น้อง อินชัยเทพ	303
• หลวงพ่อป้อ ทุเสนะ	304
• บุญปิ่น พงษ์ประดิษฐ์	305
• จิตร ชันทปราบ	307
• อาคม ไชยสิทธิ์	308
• จันทร์ ชันทะกิจ	308
• เลาห์ ทองคำฟู	310
• กมล ลากชุมศรี	310
• สมาน ต้องรักชาติ	311

เชิงอรก 314

บทที่ 1	314
บทที่ 2	314
บทที่ 3	315
บทที่ 4	319
บทที่ 6	319
บทที่ 7	320
บทที่ 8	320

บรรณานุกรม 322